

5724

Հայկական ԽՍՀ — Армянская ССР

Ա. ՍՊԵՆԴՅԱՐՅԱՆԻ ԱՆՎ. ԼԵՆԻՆԻ ՇՔԱՆՇԱՆԱԿԻՐ ՈՊԵՐԱՅԻ ՅԵՎ ԲԱԼԵՏԻ ՊԵՏՅԱՏՐՈՆ
Государств. ордена Ленина театр оперы и балета им. А. А. Спендиарова

782

0-57

ԼՈՒՍԱԲԱՅԻՆ

Ոպերա հինգ գործողությամբ, վեց պատկերով

ՅԵՐԱԺՇՏՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ
ԱՐՎԵՍՏԻ ՎԱՍՏԱԿԱՎՈՐ ԳՈՐԾԻՉ,
ՇՔԱՆՇԱՆԱԿԻՐ՝ Հ. ՍՏԵՓԱՆՅԱՆԻ

ԼԻԲՐԵՏՏՈ ՇՔԱՆՇԱՆԱԿԻՐ Տ. ՀԱԽՈՒՄՅԱՆԻ

782
0-57

782

0-57

02.09.2013

5724

25 OCT 2010

884
40

Հ. Սահակյան

Գրիգոր, զրահագնացի մեհենավար, բուշեվիկ

Արեվիկ, նրա նշանածը, գեղջկուհի

Սիմոն բիճա, Արեվիկի հայրը

Սոնա, նրա կինը

Արամ, Արեվիկի յեղբայրը, դաշնակցական բանակի զինվոր

Դավիթ	}	բուշեի բանվորներ
Ռուբեն		
Կարո		

Անդրեյ, ռուս բանվոր, բուշեիկ

Սարոյան, զրահագնացի պետ

Բարխանով, դաշնակցական սպա

Սերո, դաշնակցական բանակի զինվոր

Զովուր-Զենո, խմբապետ

Ոգսեն	}	մաուգերիստներ
Կոկոլ		
Լիպո		

Վանո, գյուղական կոմիսար

Դեպոյի պետ

Բանտապետ

Բանվորներ, գյուղացիներ, զինվորներ, պարտիզաններ

Լ Ո Ւ Ս Ա Ւ Ա Յ Ի Ն

ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Յերկաթուղային դեպո

Հայաստան. 1920 թվի մայիս:

Պահեստի ուղիներում զրահագնացք, վոր նորոգման ե բեր-
ված: Նրա մոտ պահակ ե կանգնած զինվոր Արամը:

Դեպոյում հավաքվել են գործադուլավոր բանվորները.
նրանք բուն ցասումով բողոքում են հայ սոցիալ-դավաճան-
ների՝ դաշնակների կամայականության դեմ:

Գալիս ե բոլշևիկ մեքենավար Գրիգորը: Նա հաղորդում ե,
վոր վարչութունը բանվորների պահանջները մերժել ե: Գրի-
գորը կոչ ե անում բանվորներին հարելու ապստամբությանը,
վոր սմբողջ յերկիրն ե բռնել:

Պորուչիկ Բարխանովի ե դեպոյի պետի ուղեկցությամբ
հայտնվում ե զրահագնացքի պետ կապիտան Սարոյանը: Յերբ
Բարխանովն իմանում ե, վոր բանվորները վճռել են գործադուլ
անել, հեռանում ե: Փոքր ինչ անց՝ նա նորից ե գալիս, այս
անգամ ապառազինված զինվորների մի ջոկատի գլուխ անցած:
Նրա հետ ե դաշնակ Չոփուր-Ջենոն: Դաշնակը պահանջում ե իր
ձեռքը հանձնել զրգոխների: Ամբոխի միջից լսվում են ցաս-
կոտ ձայներ՝ «Ժողովրդի թշնամիները դուք եք: Դուք դահիճ-
ներ եք»:

Չոփուր-Ջենոն կատաղում ե. նա ջոկատին հրամայում ե՝
«պատրաստ»: Առաջ ե գալիս զինվոր Արամը ե Գրիգորին մատ-
նացույց անելով, ասում ե, վոր բանվորներին գրգռողը նա յե:
Գրիգորին ձերբակալում ե տանում են:

Չոփուր-Ջենոն փողով պարզևատրում ե Արամին: Բանվոր-
ները ցրվում են. բոլոր կողմերից Արամի հասցեյին զայրագին
բացականչութուններ են լսվում՝ «մատնիչ»: Արամը խորա-

պետ հուզված ե, շփոթված. վոչինչ չհասկանալով, նա մեկ փո-
ղին ե նայում, մեկ հեռացող բանվորներին:

Գալիս ե կենտրոնից ուղարկված բոլշևիկ Անգրեյը. բան-
վորները հաղորդում են նրան Գրիգորի ձերբակալման մասին,
ավելացնելով, վոր իրենք վճռել են պայքարը շարունակել:
Անգրեյը ջերմորեն վողջուհում ե նրանց վորոշումը:

«Հիշեցեք,—ասում ե նա,— ընկերներ. մեզ հետ ե ամբողջ
ուսւ ժողովուրդը,— բանվորներն ու գյուղացիները, մեզ հետ ե
ՍԵՐ ԼԵՆԻՆԸ»:

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Հայկական գյուղ

Զինվոր Սրամի ծնողների խարխուղ տնակը: Սրամի մայրը՝
Մոնան յերգում ե դաշնակների լծի տակ հեծող ժողովրդի վշտի
մասին:

Լսվում ե Սրամի քույր Արևիկի յերգը: Նա հենց նոր նա-
մակ ե ստացել իր նշանածից, մեքենավար Գրիգորից: Քնքորեն
մորը գրկելով, նա հավատացնում ե նրան, վոր լավ որերն
այլևս հեռու չեն, վոր ժողովուրդը պատրաստ ե կռվելու իր
ազատութան համար:

Այդ բոպեյին լսվում ե հարբած դաշնակների խմբի յերգը:
Մայր ու աղջիկ շտապ փակում են դարպասը: Դուռը թակում
են: Այդ— Սրամն ե, վոր խմբի հետ տուն ե դարձել: Նա հոգնած
ե ու քաղցած: Բայց տանն ուտելու վոչինչ չկա: Սրամը գրպա-
նից հանում ե Չոփուր-Զենոյից ստացած փողը ե մեկնում ե
քրոջը՝ նրան նվիրելու մտադրությամբ: Մայր ու աղջիկ զար-
մանում են, թե այդքան փողը վորտեղից ե: Սրամն սկզբում
փորձում ե ճշմարտությունը թաղցնել, բայց հետո բոլորը պատ-
մում ե: Արևիկը յեղբորը մատնիչ ե անվանում ե փողը նրա
յերեսին ե շարժում: Սրամն շտապ հեռանում ե:

Դարպասը բացվում ե, բակ են լցվում քյոթվա վանոն ե
դաշնակների պետ Ոգսենը՝ իր ընկերներ Կոկոլի ու Լիպոյի հետ:
Նրանք իրենց հետ բերում են Սրամի հորը՝ Սիմոնին: Վանոն
պահանջում ե, վոր Սիմոնը գիշերն ոթեվան տա իրենց:

Սիմոնի բակը լցվում ե ամեն տեղից այգտեղ բերած աղ-
ջիկներով, վորոնց զոռով ստիպում են պարել: Սկսվում ե ցոփ
կերուխում: Ոգսենը հետապնդում ե իրեն դուր յեկած Արևիկին:
Սիմոնն ու մյուս գյուղացիները խնդրում են Ոգսենին նրան
ձեռք չտալ, վորովհետեւ նա նշանված ե: Արևիկն իր հերթին
ամոթանք ե տալիս Ոգսենին: Կատաղած Ոգսենը վճռում ե վրեժ

հանել հանդուգն աղջկանից. նա պահանջում է, վոր Արևիկի ծեր հայրը՝ Սիմոնը՝ պարի Սիմոնն սկզբում հրաժարվում է այդ ստորացուցիչ պահանջը կատարելուց, բայց հետո, վախենալով վոր դա աղետի պատճառ կդառնա, ակսում է պարել ու յերգել՝

Փչիր, ուստա, փչիր, մանվան պարն իմ,
Փչիր, յես հիմա պարեմ:

Ոգտե՛նք ու նրա բարեկամներն սկզբում բարձրաձայն քրքրում են, բայց հետո նրանց անակնկալ սարսափ է պատում. ծերուկն անընդհատ արագացնում է պարի տեմպը. գտակն ընկել է նրա ղեկից, սպիտակ մազերը քամուց թրթռում են: Նրան կանգնեցնելու փորձերը զուր են անցնում:

— Բավական է, — մոլեգնած բղավում է Ոգտենը և կրակում է. Ծերուկն անշնչացած վայր է գլորվում: Սոսկումի է ցամաքն ընդհանուր ճիչ: Արևիկը շիշտակի նետվում է դեպի Ոգտենը և թիկունքից դաշուճաճար է անում նրան: Բակ են լցվում Արևիկի ընկերները: Դաշնակները շտապ փախչում են, իրենց հետ տանելով Ոգտենի դիակը:

Դյուղից՝ կատարը տաքացած՝ վերադառնում է Արամը: Հորը սեռած տեսնելով, սոսկահար խոնարհվում է նրա դիակի վրա:

ՅԵՐՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Զրահագնացի մոտ, պահեստի գծի վրա

Գրչիր է: Զրահագնացքի մոտ, խարույկի շուրջը հավաքված են մի խումբ զինվորներ: Նրանց մեջ է և Արևիկը: Նա կարողում է Գրիգորի նամակը բանտից. այդ նամակով Գրիգորը զինվորներին հորդորում է իրենց ձեռքին պահել զրահագնացքը: Արամի մոտենալը նկատելով, Արևիկը նշան է անում զինվորներին, վոր ցովեն: Զինվորների խումբը ցրվում է:

Վերջին իրադարձությունները՝ Գրիգորի ձերբակալությունը և հոր մահն ընկճել. ծանր մտատանջություն մեջ են գցել Արամին. նա չգիտի, ի՞նչ ճամարտություն ում կողմն է:

Դալիս է դաշնակ պորուչիկ Բարխանովը: Նա հրամայում է Արամին մնալ զրահագնացքի մոտ, իսկ ինքը մոտենում է այդ բոսնիյն ներս մտնող կապիտան Սարոյանին: Բարխանովը հայտնում է Սարոյանին բանվորների գործադուլի լուրը և առաջարկում է զրահագնացքի նորոգումը հանձնարարել կալանավորված Գրիգորին, խոստանալով դրա փոխարեն նրան բանտից ազատել: Սարոյանը Բարխանովին ուղարկում է Գրիգորին բերելու:

Սարոյանը մտատանջություն մեջ է. ժողովրդի թշվառությունն պատկերը խիստ ծանր է ազդել նրան. նա նոր արյունահեղություն չի ուզում: Բերում են Գրիգորին: Սարոյանը խոսում է այն մասին, թե հարազատ ժողովրդի տրագեդիան տեսնելը վորքան ծանր է իր համար:

Հեռվից լսվում են մի տխուր յերգի հնչյուններ: Յերգողը խելագար Սոնան է, վոր դանդաղորեն գնում է ճանապարհով՝ վորդուն և աղջկան գտնելու:

Գրիգորը հայտարարում է, վոր այդ կինը դաշնակների կամայական լծյան անիվի զոհերից մեկն է: Բարխանովը խիստ առանձին ընդհատում է նրան և առաջարկում է զրահագնացքը

նորոգել: Գրիգորն արհամարանքով մերժում է այդ առաջարկը՝
Նրան նորից բանտ են տանում:

Ժողովրդի թշվառությունից ցնցված՝ Սարոյանը հավա-
քում է զինվորներին ու բանվորներին և առում է նրանց, վոր
ինքն անցնում է ապստամբների կողմն ու զրահագնացքը նրանց
արամադրության տակ է դնում: Բանվորները ցնծությամբ են
ընդունում այդ առաջարկը և սկսում են նորոգել զրահագնացքը:

Բանվոր Ռուբենը հիշեցնում է ընկերներին, վոր բանտերը
լիքն են կալանավորված հեղափոխական մարտիկներով և կոչ է
անում ոգնության գնալ նրանց: Մի խումբ բանվորներ գնում
են դեպի բանտը: Նրանց մեջն է և Արևիկը: Սարոյանն ու իր
ջոկատը կարմիր դրոշին հավատարիմ ֆևալու յերգում են տալիս:

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Առաջին պատկեր

Դաշնակների բանտում

Կալանավորների մեջ են բոլշիկներ՝ Գրիգորը, Անդրեյը,
Դավիթը: Ուշ յերկո յե: Պատուհանից թուլթ են ներս գցում:
Հրանով կալանավորներին հայտնում են, վոր ընկերներն ուղում
են այս գիշեր նրանց ազատել:

Մառզերիստների և յերկու զինվորների ուղեկցությամբ
բանտ է մտնում Չոփուր-Չենոն ու սկսում է ծաղր ու ծանակի
յենթարկել կալանավորներին: Դավիթը հարձակվում է նրա
վրա: Տուր ու դմփոց է սկսվում, լավում է մի կրակոց: Կալա-
նավորները զինվորներից խլում են բանալիներն ու զենքը,
նրանց դուռն են անում բանտից և դուռը ներսից փակում են:
Չոփուր-Չենոն ապառնում է բոլոր բանտարկյալներին՝
գ՝ զակահարի, յեթե «բունտի» դրոշներին իր ձեռքը չհանձնեն:
Առաջ է գալիս Գրիգորը՝

Սառը դահիճ, խփիր,

Բայց զիտցիր,

Վոր Հայաստանը կարմիր է լինելու, կարմիր...

Կալանավորները ջերմորեն արձագանքում են Գրիգորին:

Յերկրորդ պատկեր

Հրապարակ բանտի շենքի առաջ

Գիշեր է. հորդ անձրև է գալիս: Բանտի պատուհանից
զուրս է նայում Գրիգորը: Ցածրում, բանտի պատի տակ, մեղմ
ձայնով յերգում է ժամապահ Սեթոն:

Պահականոցից դուրս են գալիս Չոփուր-Չենոն և Արամը:
Չոփուր-Չենոն Արամին կարգում է յերկրորդ ժամապահ: Սե-
թոն և Արամը զրուցում են: Նրանք վորոշում են կալանավոր-

ներին ոգնել: Ծառերի հետեից հայտնվում է Արեւիկը: Նա խնդրում է իր յեղորդից խանգարել հեղափոխական կալանավորների ազատմանը: Արամը համաձայնվում է:

Արեւիկը հայտնում է Գրիգորին, վոր զրահագնացքը բանվորների ձեռքին է և կապիտան Սարոյանն ապստամբների շարքերում:

Վոտնաձայն լսելով, Արամը նախազգուշացնում է Արեւիկին, վոր նա հեռանա. նա խոստանում է քրոջն իմացնել, յերբ կալանավորներին գնդակահարության տանելու կլինեն:

Արեւիկը խաղնվում է ծառերի հետեում: Զովուր-Զենոն, բանտապետ և զինված զաշնակները բանտ են մտնում: Դուրսը մնում են Արամը, Սթոն և զաշնակ Լիպոն: Արամն ազդանշան է տալիս բանվորներին, իմացնելով, վոր գործելու ժամանակն է:

Բանտից դուրս է փախչում անարեւելի Զովուր-Զենոն՝ թզնություն կանչելով: Նրանից անմիջապես հետո դուրս են վազում կալանավորները: Արամն արձակում է հրայանը և սպանում Զովուր-Զենոնին:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Յերկաթգիծը բունելի առաջ

Յերեկո յե. զրահագնացքը թագքրել են թունելում. պարտիզանները հավաքվել յերկում ու պարում են: Նրանց բարձրացրած աղմուկն աստիճանաբար լուռ է:

Գալիս են Սարոյանն ու Գրիգորը: Նրանք անհանգստացած են. — զաշնակների մոտ բանակց. թյան գնացած պառլամենտյոնները դեռ չեն վերադարձել: Գրիգորը չի հավատում «հաշտության բանակցությունների» բարենպաստ վախճանին:

Զ ահագնացքի մոտ ժամապահ է կանգնած Արեւիկը: Նա մեղմ ձայնով տխուր յերգ է յերգում: Գրիգորը մոտենում է նրան. նա ասում է, վոր հիմա տխրելու ժամանակը չէ, վերջին հետև վերջնական հաղթության ուրն արդեն մոտ է:

Հանկարծ նրանց ո շաղթելի լուրը զբաղում է գաղտագողի մոտեցող մի սովեր: Գրիգորը բարձրացնում է հրացանը, բայց դեռ չկրակած, վերադարձվում է լինում: Իրարանցում է սկզբում: Արամը տանտ մ է յերեւը ծածկած մի անհայտ մարդու, — դա պորուչիկ Բարխանովն է: Պարտիզանները պահանջում են պորուչիկին գնդակահարել:

Գալիս է զաշնակների մոտ պառլամենտյոն ուղարկված Վարդանը: Նա խիստ տանջված է ու յերեսն արուևալվա: Վարդանը հաղորդում է, վոր յերկրորդ պառլամենտյոնին՝ Դավթին, զաշնակները գնդակահարել են: Արամը պահանջում է անհապաղ դաշխներ դեմ դուրս գալ:

Գրիգորը, վոր միայն վիավորված էր, այսպիսի կոչ է ուղղում պարտիզաններին. «Ընկերներ, նրանք դրոշակ են բարձրացնում, մահի է սարկության դրոշակ, իսկ մենք պարզենք մեր դրոշակը, կարմիր ազատության դրոշակը, Լենինյան»:

Գրիգորը բարձրանում է զրահագնացքի վրա, վորն արդեն պատրաստ է մեկնել ու: Ծածանում է կարմիր դրոշ: Մարտական քայլերգի հնչյունների տակ ջ կառը կոխվ է գնում:

51

ԳԻՆԸ 50 ԿՈՊ.

<< Ազգային գրադարան

NL0302558